www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

Sponsored by IBU

Covid-19 Pandemisinin Giyim Kuşama Tematik Yansımaları: Maske Kullanımı

Thematic Reflections of The Covid-19 Pandemic to Clothing: Using the Mask

Nazan Avcıoğlu Kalebek* - Gökçe Özdemir**

Abstract: COVID-19, which emerged in Wuhan city of Hubei province of China, now affects the whole world since December 2019. The epidemic has been proven to be transmitted from person to person through droplet, contact and breathing. The virus continues to spread rapidly despite the global prevention and quarantine efforts since the World Health Organization (WHO) has been accepted as a pandemic. It cancels the progression of the disease for public life. One of these measures is the necessity to use a face mask. This is a questionnaire study on the use of masks. This study is a research in descriptive screening model in which a questionnaire study on mask use is performed. Research datas prepared by investigators with the questionnaire consists of 20 questions Gaziantep province different age and education level with the variables were collected from female participants. The ethical permission required to conduct the research was obtained from Gaziantep University. Based on the research findings, it was concluded that the younger age group did not care much about the disease, the rate of wearing a mask increased as the level of education increased, and the people living in the countryside preferred to use a mask less. When the mask preferences were examined, it was determined that the female participants participating in the survey preferred the surgical mask that should be worn for protection from the epidemic, instead of the fancy mask in their choice of mask. As a result, it was concluded that the participants did not consider the use of masks as a visual pollutions, they preferred to use masks because they care about protecting themselves and other family members, and that the opinions about the use of masks differ according to the variables of education level, age and place of residence.

Structured Abstract: Epidemics are recognized as disasters that pose a serious threat to societies nowadays. Plague, cholera, tuberculosis, syphilis, malaria, typhus, flower, measles, diphtheria, Spanish fever, SARS, Ebola, Zika, and finally COVID-19 are the examples of these epidemics. More than 120 countries in the world include Turkey, pandemic Covid-19 still threat to humans. It is also known that the disease is transmitted by droplets such as cough, sneezing and airway to the mucous membrane of the hand, mouth, ear and eye as a result of contact with sick people. For this reason, the use of social isolation and personal protective equipment (mask, gloves, semen, etc.) in the prevention of contamination is seen as a shield for the transmission of the disease. Among these measures, the use of masks is at the top.

* Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı
Assoc. Prof. Dr., Gaziantep University, Fine Art Faculty, Fashion and Textile Design

ORCID 0000-0002-1840-034X

nkalebek@gantep.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda ve Tekstil Tasarımı
Assist.Prof.Dr., Gaziantep University, Fine Art Faculty, Fashion and Textile Design

ORCID 0000-0002-2608-6004

gozdemir@gantep.edu.tr

Cite as/ Atf: Avcıoğlu Kalebek, N., Özdemir, G. (2020). Covid-19 pandemisinin giyim kuşama tematik yansımaları: Maske kullanımı. *Turkish Studies*, 15(4), 57-68. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43966>

Received/Geliş: 03 June/Haziran 2020

Accepted/Kabul: 10 August/Ağustos 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2020

CC BY-NC 4.0

A questionnaire study on the use of masks against Covid-19 disease, which is the subject of our study, was conducted. The research datas were collected through a 20-item questionnaire, "The Use of Mask in the Covid 19 Pandemic Outbreak" created by the researchers (Table 1).

Table 1: Participants' Opinions on theUse of the Mask

Title	Expressions	$\bar{X}$	Ss
1	I think the necessity of wearing a mask in this period affects me economically.	2,01	0,19
2	I think the mask as part of my dress.	2,84	1,54
3	I feel like wearing a mask when going out is a must.	4,26	1,26
4	I think wearing masks are as visual pollution.	1,93	1,32
5	I think the mask protects me from infection by the new type of Corona-19 Covid virus.	3,73	1,25
6	I think that when I wear a mask, I give a social message.	4,15	1,20
7	When purchasing a mask, I consider the mask protect me.	4,20	1,16
8	I prefer to wear masks with a visual image.	2,32	1,45
9	I sew my own mask at home.	1,86	1,21
10	I decorate the masks that I sew or buy from outside to look beautiful.	1,69*	1,15
11	I do not find the current sold masks aesthetic.	2,53	0,36
12	I use different masks according to the place and place.	1,77	1,26
13	I prefer to use fabric masks rather than surgical masks.	2,21	0,46
14	I prefer to use washable masks.	2,48	1,56
15	I take care that the masks I bought or sewed are easy to put on and take off.	3,79	1,46
16	When going out I care about not only myself but also all family members.	4,53*	1,06
17	When I buy a mask, I prefer a patterned, colorful, suitable fabric for my clothes.	1,91	1,37
18	When buying a mask, I pay attention to the fact that it is a classic white surgical mask.	3,44	1,51
19	I definitely prefer wearing a mask in places that are not mandatory.	3,80	1,38
20	I dispose of the medical mask after using it several times, not for single use.	2,51	1,46
AVERAGE		2,90	,506

While creating the questionnaire, a related field scan was made for the use of masks and then submitted to the examination of 2 field experts. After controlling the field experts, the necessary corrections were made by reading the items to 10 people who were not included in the sample in order to test the understandability of the survey items. A 5-point Likert-type (1: Never, 5: Always) rating was used to evaluate the questionnaire items. After the data were collected, KMO and Bartlett's Test were done for the adequacy of the sample size. 376 female participants between the ages of 20-60 were included in this study. the group of the study. 66.8% (251 people) of the participants reside in the city center, 23.7% (89 people) in the district, 9.6% (36 people) in the countryside. In terms of education level, the participants are 3.9% (15 people) primary school, 5.9% (22 people) secondary school, 17.3% high school (65 people) and 72.8% (274 people) higher education level is in the group. In addition, while 44.1% (166 people) of the study participants are employed people, 55.9% (210 people) do not work in any job. When the distribution of the participants according to age ranges is examined, 52.1% (196 people) 20-30 years old 23.7% (89 people), 31-40 years

old, 19.7% (74 people) 41-50 years old and 4.5% (17 people) are between the ages of 51-60. Research data were analyzed with SPSS 25.0 package program.

According to the arithmetic averages of the answers given by the participants to each item related to the use of masks, "I care that not only myself but all family members wear them when going out" and item 16 ($\bar{X} = 4.53$) and the lowest mean "Masks that I sew or purchased from abroad I adorn it so that it looks beautiful." Article 10 ($\bar{X} = 1.69$). In addition, the general average of the questionnaire items ($\bar{X} = 2.96$) is at the level of "Occasional".

As a result, with the Covid-19 epidemic that is emerging today, it is possible to overcome the epidemic to a minimum by using technological opportunities. Thanks to advanced smart technology, information about the epidemic was obtained in a short time and it was found that it is possible to reduce the spread of the disease by simple methods such as wearing a mask, hand washing and social isolation. As a result, it has become inevitable how important personal protective measures are in these and similar outbreaks and that these protective measures should now become a part of our lives. Without underestimating the risk factors associated with the outbreak of individuals, applying the necessary measures in the light of scientific data will be transformed into positive gains for both individual and public health.

Keywords: Pandemic, Covid-19, DisposableFace Mask, Clothing-Apparel

Öz: Çin'in Hubei eyaleti Wuhan şehrinde ortaya çıkıp şu an tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi Aralık 2019'dan bu yana halen etkisini sürdürmektedir. Salgının damlacık, temas ve solunu yolu ile insandan insana bulaştığı kanıtlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) durumu pandemi olarak ilan etmesine, küresel önlem ve karantina çabalarına rağmen virüs hızla yayılmaya devam etmektedir. Toplu yaşam alanlarında hastalığın ilerlemesini engellemek amacıyla birçok önlem alınmaktadır. Bu önlemlerden birisi de yüz maskesi kullanma zorunluluğudur. Bu çalışma, maske kullanımı ile ilgili anket çalışmasının yapıldığı betimsel tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanmış 20 sorudan oluşan anket ile Gaziantep ilinde ikamet eden farklı, yaş ve eğitim seviyesi değişkenlerine sahip kadın katılımcılardan toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli etik izin Gaziantep Üniversitesinden alınmıştır. Araştırma bulgularına bağlı olarak, küçük yaş grubunun hastalığı pek önemsemediği, eğitim düzeyi yükseldikçe maske takma oranının arttığı ve kırsal kesimde yaşayan insanların maske kullanmayı daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Maske tercihleri incelendiğinde, ankete katılan kadın katılımcıların maske tercihinde süslü maske yerine, salgından koruma amaçlı takılması gereken cerrahi maskeyi öncelikledikleri saptanmıştır. Özetle, katılımcıların maske kullanımını bir görsel kirlilik olarak görmedikleri, kendileri ve diğer aile bireylerini korumayı önemsedikleri için maske kullanmayı tercih eğilimlerinin yüksek olduğu, eğitim düzeyi, yaş ve ikamet edilen yer değişkenlerine göre maske kullanımına yönelik görüşlerin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, Tek Kullanımlık Yüz Maskesi, Giyim-Kuşam

Giriş

Salgın hastalıklar, bilinen tarihler sürecinde toplumlar için ciddi tehdit oluşturan afetler olarak kabul edilmektedirler. Bu salgın hastalıklara; veba, kolera, verem, frengi, sıtma, tifüs, çiçek, kızamık, difteri, İspanyol nezlesi, SARS, Ebola, Zika ve son olarak da COVID-19 örnek gösterilebilir (Gönüllü, 2008; Şimşek, 2020; Doğan, 2017; Kaya & Kıyılı, 2014; Yücel, 2019). Bu salgın hastalıklar, insan yaşamını tehdit ederek ölümlere sebep oldukları için birçok devlet bu dönemlerde salgına karşı önemli mücadeleler vermişlerdir. Günümüzde de Covid-19 için tüm dünya ülkeleri mücadele kapsamında önemli tedbirler almışlar ve almaya da devam etmektedirler. Bunların başında karantina ve koruyucu tedbirler gelmektedir. Covid-19; öksürük, hapsirme gibi belirtileri olan, hasta kişiler ile temas etme sonucunda el, ağız, kulak ve gözün mukozaya götürülmesi ile de bulaştığı bilinen bir hastalıktır (Balachandar vd., 2020). Bu nedenle, bulaşıcılığın önlenmesinde sosyal izolasyon ve kişisel koruyucu ekipman kullanımı (maske, eldiven, sperlik vb.) hastalığın bulaşmasına bir kalkan olarak görülmektedir. Özellikler nüfus yoğunluğun fazla olduğu şehirlerde yakın temasın ve yüksek hareketliliğin olduğu toplu taşıma araçlarında ve ortak kullanım

yerlerinde sıkı önleyici tedbirler uygulanmaktadır. Bu tedbirler arasında çalışmamıza konu alan maske kullanımı zorunluluğunda yer almaktadır (Akgül, 2020; Kına vd., 2020; Özdemir Deniz & Evci Kiraz, 2020; Özkan vd., 2020; Balachandar vd., 2020).

Aslan (2020) ve Acar (2020) yaptıkları çalışmalarında dünya üzerinde çok geniş coğrafyalara etki eden, insanlar ve hayvanlarda ciddi rahatsızlıklara, hatta ölümlere sebep olan salgınları incelemişlerdir. Yapılan çalışmalarda, diğer endemik durum mücadelelerin de olduğu gibi Covid-19 ile mücadeledeki öncelikler; temas ve kontaminasyondan uzak durmak, ağız, göz, burun, kulak gibi vücudun bulaşımına açık bölgelerini korumak ve etkin dezenfekte işlemlerini uygulamak olarak sıralanmıştır. Covid-19 salgını karşısında tüm dünya devletleri salgın döneminde otoritelerini en üst düzeyde kullanmışlar, Covid-19'a karşı verilen mücadeleyi biyolojik savaş olarak yani görünmez düşman ile mücadele olarak tanımlamışlar ve bu süreçte, devletler ciddi ekonomik krizlerle başetmek zorunda kalmışlardır (Acar, 2020). Alpago ve Oduncu Alpago (2020), virüs kaynaklı Covid-19 salgınının sosyo-ekonomik etkilerini değerlendirerek, başta sağlık ve eğitim olmak üzere birçok sektörde dijitalleşme ve on-line işlemlerin ağırlık kazandığını belirtmişlerdir. Bu da beraberinde Covid-19 salgını ile ilgili birçok bilimsel çalışmaların ağırlık kazanmasını ve köklü değişimlere yol açacak çözüm odaklı projelerin geliştirilmesini getirmiştir. Bilindiği gibi COVID-19, hasta olan kişilerin öksürme veya hapşırma yolu ile yüzeylere saçtığı damlacıklara temas sonrası etkenin mukozalara temas etmesi ile bulaşmaktadır. Uzmanlar bu bulaş en aza indirmenin en temel kuralları içerisinde ev dışı alanlarda maske kullanımı olduğunu ifade etmektedirler. Soysal, İşler, Peker, Akca, Özmeriç ve Ünsal (2020), Covid- 19 enfeksiyonunun yayılma olasılığına karşı alınması gereken temel koruma önlemlerinin; tek kullanımlık bone, tek kullanımlık cerrahi maske, beyaz önlük, koruyucu gözlük veya yüz koruyucu, tek kullanımlık lateks veya nitril eldivenlerin kullanılması gibi standard önlemlerden oluştuğunu ifade etmişlerdir. Yalçın (2020) ise Covid-19 ve benzeri hastalıklardan korunmak amacıyla kullanılan maske çeşitleri ve kişisel koruyucu ekipmanlar hakkındaki yaptığı çalışmada en sıklıkla kullanılan maskelerin; ev tipi, cerrahi, solunum ve yarı yüz& tam yüz maskelerin olduğunu ifade etmiştir. Alanda yapılan çalışmalar göstermektedir ki, bu enfeksiyonunun yayılma hızının azaltılmasında kurallarına uygun yardımcı ekipman kullanımı oldukça önemlidir. Covid-19 ve buna benzer salgın hastalıklar sadece kişilerin değil, sağlık çalışanlarında çalışma şartlarında ciddi değişikliklere gidilmesini kaçınılmaz bir hale getirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Centers for Disease Control and Prevention (CDC), Diş Hekimliği için Kişisel koruyucu ekipmanlar giyilirken ve çıkartılırken kurallara uygun bir şekilde bone, önlük, maske, gözlük, yüz koruyucu ve eldiven sırasıyla giyilmesine ve bu ekipmanların çıkarımı sırasında da eldiven, yüz koruyucu, gözlük, önlük, bone, maske sırasına dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Lu, Stratton & Tang, 2020). Covid-19 salgınının önlenmesine yönelik farklı kaynaklarda farklı öneriler olmasına karşın, tüm önerilerde genel olarak, sosyal izolasyon, maske ve dezenfektan kullanımının toplumda işlerlik kazanmasının ön plan çıktığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bu bağlamda salgının hızla yayılmaya başladığı ilk aylarda vatandaşlarına ücretsiz maske dağıtımı yaparak, kişilerin maske kullanımını bir yaşam biçimi haline getirmelerini desteklemeye çalışmıştır. Özellikle maske kullanımının toplumda işlerlik kazanabilmesi için, 20-65 yaş aralığında yer alan kişiler için maske kullanımının önemine yönelik kamu spotları yapılmıştır (Üstün & Özçiftçi, 2020). Zaman içerisinde birçok ülkenin vatandaşı için maske kullanımını zorunluluk haline getirmesi beraberinde koruyucu ekipman (maske, siperlik, dezenfektan vb.) fiyatlarının olması gerektiğinden daha yüksek fiyatlara satılmasına sebep olmuştur (Özkoçak, Koç & Gültekin, 2020). Bu bağlamda, gündelik yaşam içerisinde kullanımı zorunluluk haline gelen maskelerin bulunamaması ve aile bütçesine oluşturduğu ekstra maliyetin kişileri kendi maskelerini dikme eğilimine de götürdüğünü söyleyebiliriz.

Bu çalışma ile Covid-19 pandemisinin giyim kuşama tematik yansımalarını, maske kullanımına yönelik görüşler doğrultusunda ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu amaç

doğrultusunda Covid-19 hastalığına karşı maske kullanımını ile ilgili anket çalışması yapılmış ve farklı demografik değişkenlere göre anket sonuçları yorumlanmıştır.

Yöntem

Araştırma, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcı görüşlerinin, ilgilerinin, beceri, tutum benzeri özelliklerinin (Fraenkel&Wallen, 2006) belirlendiği tarama modelinde, betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada, farklı demografik değişkenlere ait kişilerin maske kullanıma yönelik görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırma süresince tüm etik kurallara uyulmuş ve araştırmanın uygunluğu için Gaziantep Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu 20.05.2020 tarih 6 ‘nolu toplantı tutanağı ile gerekli izini vermiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubuna, Gaziantep ilinde ikamet eden 20-60 yaş aralığındaki kadınlar katılımcılar dâhil edilmiştir. Araştırmanın örnekleme ise, çalışma grubundaki herkesin örnekleme dâhil olmada eşit ve bağımsız olma şansına sahip olma olasılığının sağlanması amacıyla basit rastlantısal (tesadüfi) örnekleme yöntemine göre seçilmiş, 376 kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Örneklem grubuna dâhil olan katılımcılar gönüllülük esaslı olarak ankete katılmışlardır. Katılımcıların, %66,8’i (251 kişi) il merkezi, %23,7’si (89 kişi) ilçe, %9,6’sı (36 kişi) kırsal bölgede ikamet etmektedir. Katılımcılar eğitim düzeyi bakımından, %3,9’u (15 kişi) ilköğretim, %5,9’u (22 kişi) ortaokul, %17,3’ü lise (65 kişi) ve %72,8’i (274 kişi) yükseköğretim düzeyi grupta yer almaktadırlar. Ayrıca araştırmaya katılanların %44,1’i (166 kişi) çalışan kişiler iken, %55,9’u (210 kişi) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımları incelendiğinde %52,1’i (196 kişi) 20-30 yaş %23,7’si (89 kişi), 31-40 yaş, %19,7’si (74 kişi) 41-50 yaş ve %4,5’i (17 kişi) 51-60 yaş aralığında yer almaktadırlar.

Veri toplama aracı

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan 20 maddelik “Covid 19 Pandemi Salgınında Maske Kullanımı” adlı anket ile toplanmıştır. Anket oluşturulurken, maske ve maske kullanımına yönelik ilgili alan taraması yapılmış ve sonrasında 2 alan uzmanının incelenmesine sunulmuştur. Alan uzmanlarını incelemesinin ardından anket maddelerinin anlaşılabilirliğini test etmek amaçlı örnekleme dâhil edilmeyen 10 kişiye maddeler okutularak, gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. Anket maddelerinin değerlendirilmesinde 5’li likert tipi (1:Hiçbir zaman, 5:Her zaman) derecelendirme kullanılmıştır. Veriler toplandıktan sonra örneklem büyüklüğünün yeterliği için KMO ve Bartlett’s Testi yapılmıştır. Analiz sonucunda KMO değeri .74, Bartlett Sphericity testi değeri ise $X^2=1376.394$ ($p=.000$; $p<.001$; $df=190$) olarak bulunmuştur. Field (2009) 0.5 ile 0.7 arasındaki KMO değerlerinin orta, 0.7 ile 0.8 arasındaki değerlerin iyi, 0.8 ile 0.9 arasındaki değerlerin çok iyi ve 0.9’un üzerindeki değerlerin ise mükemmel olduğunun kabul edildiğini ifade etmektedir. Ölçüm sonucu .74> .50 olduğu için veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir. Anketin güvenilirliğini test etmek amaçlı Cronbach’s Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanmış $\alpha=.75$ bulunmuştur. Güvenirlik katsayısının .70 ve üstü değerde olması durumunda ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğu kabul edilir (Büyüköztürk vd., 2014).

Veri analizi

Araştırma verileri SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Demografik değişkenler sınıflama özelliği taşımasından dolayı bu özelliklerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca analizlerde kullanılacak testlere karar verebilmek amaçlı verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda: çarpıklık (skewness) değeri, .126, basıklık (kurtosis) değeri: .016 olarak bulunmuştur. Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri değerlendirildiğinde, değerler ± 1 değerleri içinde yer aldığından dolayı verilerin normal dağılım gösterdikleri söylenebilir (Büyüköztürk vd., 2014; Morga, Leech, Gloeckner ve Barret, 2004). Veriler normal dağılım gösterdiklerinden dolayı analizlerde parametrik testler kullanılmıştır.

Katılımcıların çalışıp, çalışmama durumu değişkeninin anlamlı farklılığını belirlemek için t-testi uygulanırken, ikamet edilen bölge, eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerinin anlamlı farklılıklarını belirlemek için tek yönlü varyans analizi Anova testi uygulanmıştır.

Bulgular

Covid-19 pandemisi ölümle sonuçlanan olguların yanında, hastalığa yakalanan ancak zamanla iyileşenlerin de olduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte hastalığa yakalanma olasılığını ya da hastalığı başkalarına bulaştırma olasılığını azaltabilmek için gerek devlet yetkilileri, gerekse sağlık çalışanları toplumun her kesiminin ve her yaş grubunda yer alan bireylerin maske kullanmalarını önermektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların maske kullanımına yönelik görüşleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Maske Kullanımına Yönelik Görüşleri

Mad. no	İfadeler	$\bar{X}$	Ss
1	Bu dönemdeki maske takma zorunluluğunun ekonomik olarak beni etkilediğini düşünüyorum.	2,01	0,19
2	Maskeyi, giyim-kuşamımın bir parçası olarak görüyorum.	2,84	1,54
3	Dışarıya çıkarken maske takmayı bir zorunluluk olarak hissediyorum.	4,26	1,26
4	Maske takmayı görsel kirlilik olarak görüyorum.	1,93	1,32
5	Maskenin beni yeni tip Corona-19 Covid virüsünün bulaşmasından koruduğunu düşünüyorum.	3,73	1,25
6	Giyim-kuşamda olduğu gibi, maske taktığım zamanda bir toplumsal mesaj verdiğimi düşünüyorum.	4,15	1,20
7	Maske satın alırken maskenin koruma faktörünü göz önünde bulunduruyorum.	4,20	1,16
8	Görsel görüntüsü güzel maskeler takmayı tercih ediyorum.	2,32	1,45
9	Evde kendi maskemi kendim dikiyorum.	1,86	1,21
10	Kendi dikiğim ya da dışarıdan satın aldığım maskeleri güzel görünsün diye süslüyorum.	1,69*	1,15
11	Mevcut satışı yapılan maskeleri estetik bulmuyorum.	2,53	0,36
12	Yer ve mekâna göre farklı maskeler kullanıyorum.	1,77	1,26
13	Kumaş maske kullanmayı, cerrahi maske kullanmaya tercih ediyorum.	2,21	0,46
14	Yıkanebilir maskeler kullanmayı tercih ediyorum.	2,48	1,56
15	Aldığım ya da dikiğim maskelerin kolay giyilip, çıkarılmasına dikkat ediyorum.	3,79	1,46
16	Dışarıya çıkarken sadece kendimin değil tüm aile bireylerinin takmasını önemsiyorum.	4,53*	1,06
17	Maske satın alırken desenli, renkli, kıyafetime uygun kumaş maske tercih ediyorum.	1,91	1,37
18	Maske satın alırken klasik beyaz renk tıbbi maske olmasına dikkat ediyorum.	3,44	1,51
19	Zorunlu olmayan yerlerde de mutlaka maske takmayı tercih ediyorum.	3,80	1,38
20	Tıbbi maskeyi tek kullanımlık olarak değil birkaç defa kullandıktan sonra atıyorum.	2,51	1,46
GENEL		2,90	,506

Tablo 1, incelendiğinde, katılımcıların maske kullanımına ilişkin her maddeye verdikleri cevapların aritmetik ortalamalarına göre en yüksek ortalamaya “dışarıya çıkarken sadece kendimin değil tüm aile bireylerinin takmasını önemsiyorum” ile madde 16 ($\bar{X}=4,53$), en düşük ortalamaya ise “kendi dikiğim ya da dışarıdan satın aldığım maskeleri güzel görünsün diye süslüyorum” ile madde 10 ($\bar{X}=1,69$) sahiptir. Ayrıca anket maddelerinin genel ortalaması ($\bar{X}=2,96$) “Ara sıra” yaparım düzeyindedir. Anket maddeleri arasında yer alan “Tıbbi maskeyi tek kullanımlık olarak

değil, birkaç defa kullandıktan sonra atıyorum” maddesinin düşük değerinde ($\bar{X}=2,51$) çıkmamasıda araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Bu sonuca bağlı olarak, katılımcıların tıbbi maskenin kullanımına yönelik yanlış bir algı içerisinde oldukları söylenebilir.

Tüm dünya genelinde, salgının yaşandığı şu dönemde toplumun tüm bireylerinin, hem kendilerini korumak hem de çevrelerindeki diğer insanlara zarar vermemek adına maske takmaları oldukça önemli hale gelmiştir. Araştırmada maske kullanımına yönelik görüşler ile ikamet edilen yer değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmaya yönelik tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Maske Kullanımına Yönelik Görüşler İle İkamet Edilen Yer Değişkenine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

İkamet yeri	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p	Scheffe	η^2
Şehir merkezi (A)	251	2,81	,483	G.Arası	6,14	2	3,07	12,7	,000	B-A B-C A-C	.064
İlçe (B)	89	3,02	,509		89,89	373	,241				
Kırsal (C)	36	2,18	,495								
Toplam	376	2,87	,506		96,03	375					

*p<0,05

Tablo 2’ye göre, maske kullanımına göre görüşler ile ikamet edilen yer değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(2-373)}=12,7$; $p<.05$). Farkın kaynağını bulmak için yapılan, Scheffe testi analiz sonuçlarına göre, bu farkın ilçede ikamet edenler ile şehir merkezinde ve kırsalda ikamet edenler ve şehir merkezinde oturanlar ile kırsal bölgede ikamet edenler arasında olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizinde istatistiki anlamda ortaya çıkan farkın etki büyüklüğü eta-kare (η^2) formülü ile hesaplanmaktadır. Green ve Salkind (2005), etki değerinin alabileceği değerlerin, 02-.05 arasında olursa küçük etki, 05-.08 arasında olursa orta büyüklükte bir etki, .08 ve üzeri olursa yüksek düzeyde bir etki olduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadeden hareketle, test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü bu farkın orta düzeyde ($\eta^2=.064$) olduğunu göstermektedir.

Her ülke maske kullanımına yönelik halkını uyarak, maske takmanın güvenli ve düşünceli bir davranış olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Araştırmada maske kullanımına yönelik görüşler ile eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmaya yönelik tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3: Maske Kullanımına Yönelik Görüşler İle Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p	Scheffe	η^2
İlkokul (A)	15	2,81	,558	G.Arası	8,82	3	2,94	12,5	,000	A-D B-D A-B	.092
Ortaokul (B)	22	3,09	,515								
Lise (C)	65	3,20	,503		87,20	372	,234				
Yükseköğretim (D)	274	3,25	,473								
Toplam	376	3,08	,506		96,03	375					

*p<0,05

Tablo 3'e göre, maske kullanımına göre görüşler ile eğitim düzeyi değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(3-372)}=12,5$; $p<.05$). Farkın kaynağını bulmak için yapılan, Scheffe testi analiz sonuçlarına göre bu farkın, yükseköğretim, ilkökul ve ortaokul mezunları ile ilkökul ve ortaokul mezunları arasında olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizinde istatistiki anlamda ortaya çıkan farkın etki büyüklüğü eta-kare (η^2) formülü ile hesaplanmaktadır. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü bu farkın yüksek düzeyde ($\eta^2=.092$) olduğunu göstermektedir.

Bazı ülkelerde maske takmak Covid-19 pandemisinden önce de normal olarak görülmekteydi. Bundan dolayı maske modası denilen bir kavram bile ortaya çıkmış, özellikle, Hong Kong'da bir dönem HelloKitty maskeleri çok popüler olmuştu. Araştırmada maske kullanımına yönelik görüşler ile çalışma durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmaya yönelik t-testi yapılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: Maske Kullanımına Yönelik Görüşler İle Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin t-testi Sonuçları

Çalışma durumu	n	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Çalışıyorum	166	2,89	,531	374	-,236	,813
Çalışmıyorum	210	2,90	,486			

* $p<0,05$

Tablo 4'e göre, katılımcıların maske kullanımına yönelik görüşleri ile çalışma durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t_{(374)}=-,236$, $p>,05$).

Doğu Asya ülkelerinde Covid- 19 virüsü öncesinde özellikle sars virüsünün ortaya çıkması ile birlikte, kamusal alan içerisinde maske takmayı bireyler içsel bir zorunluluk olarak hissediyorlardı. Özellikle grip olan ya da alerjik bünyeli insanların kamuya açık alanlarda hapsirme ve öksürme davranışında bulunmaları kabalık olarak değerlendirilmekteydi. Araştırmada maske kullanımına yönelik görüşler ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmaya yönelik tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5: Maske Kullanımına Yönelik Görüşler İle Yaş Değişkenine İlişkin Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p	Scheffe	η^2
20-30 (A)	196	2,84	,455	G.Arası	3,19	3	1,06	4,27	,006	A-B B-D	,033
31-40 (B)	89	3,25	,486								
41-50 (C)	74	2,97	,599	G.İçi	92,83	372	,250				
51-60 (D)	17	2,91	,575								
Toplam	376	2,90	,506		96,03	375					

* $p<0,05$

Tablo 5'e göre, maske kullanımına göre görüşler ile yaş değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(3-372)}=4,27$; $p<.05$). Farkın kaynağını bulmak için yapılan, Scheffe testi analiz sonuçlarına göre bu farkın, 20-30 yaş ile 31-40 yaş arası ve 31-40 yaş ile 51-60 yaş arasında olduğu görülmektedir. Tek yönlü varyans analizinde istatistiki anlamda ortaya çıkan

farkın etki büyüklüğü eta-kare (η^2) formülü ile hesaplanmaktadır. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü bu farkın düşük düzeyde ($\eta^2=.033$) olduğunu göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’inde içinde yer aldığı ve 120’den fazla ülkeye yayılan Covid-19 pandemisi halen insanlar için bir tehdit niteliğinde olmaya devam etmektedir (Ma, 2020; Balachandar vd., 2020). Dünya’da yürütülen önlemlerde olduğu gibi Türkiye’de de sağlık otoriterleri ve devlet yöneticileri tarafından salgınla mücadele kapsamında birçok önlemler alınmaktadır. Bu önlemler arasında maske kullanımı en üst sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmada da maske kullanımı ile ilgili Gaziantep il merkezi, ilçe ve kırsal kesimlerinde yaşayan, farklı yaş ve eğitim düzeyine sahip kadın katılımcılara anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma neticesinde aşağıda maddeler halinde verilen sonuçlar elde edilmiştir.

- Araştırmanın katılımcıları, salgın sürecinde sadece kendi sağlıklarını değil, yakın çevrelerini de salgından koruma inancına sahiptirler.
- Maske tercihleri incelendiğinde, ankete katılan kadın katılımcıların maske tercihinde süslü maske yerine, salgından koruma amaçlı takılması gereken cerrahi maskeyi öncelikledikleri saptanmıştır. Bu konuda yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde de benzer sonuçlar elde edilmiştir (Bartozsko, Farooqi & Alhazzani, 2020; Javid, 2020; Eikenberry, 2020).
- Ankete katılan katılımcıların büyük çoğunluğunun, devlet yöneticilerinin ve sağlık otoriterlerinin zorunlu kıldığı alanlar dışında bile maske takmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- 20-30 yaş aralığında yer alan kişilerin 31 yaş ve üzeri kişilere nazaran hastalığı daha az önemsediği ve bundan dolayı maske kullanımını daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya bağlı olarak, 20-30 yaş aralığında olan kişilerin, virüsün ilk ortaya çıktığı süreçte salgından daha çok 65 yaş ve üzeri kişilerin daha çok etkilediği kanısından hareketle, kendilerini virüs karşısında daha korunaklı gördükleri söylenebilir. Oysaki ABD yapılan araştırmalara göre, genç yetişkenlerde Covid-19 virüsüne karşı sanıldığı gibi dayanıklı değildir.
- Eğitim düzeyi yükseldikçe hastalığa karşı sağlık bilincinin artarak, maske kullanımının da arttığı saptanmıştır.
- Kırsal kesimde yaşayan kişilerin eğitim düzeyi ve yaş gruplarından bağımsız olarak maske kullanımını önemsemediği ortaya çıkmıştır. Bunun, kırsal kesimde yaşayan insanların daha sağlıklı ortamda yaşadıklarına olan inançlarından kaynaklı olabileceği söylenebilir.
- Kişilerin yer ve mekâna bağlı olarak farklı maske tercih etmediği, maskeyi evde kumaş parçalarından dikmek yerine koruyuculuğu yüksek cerrahi maske satın almayı tercih ettikleri bulgulanmıştır. Daha önceki çalışmalarda araştırmacılar da cerrahi maskelerin koruyuculuk oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır (Leung vd., 2020; Greenhul; 2020, Eikenberry, 2020; Szarpakvd, 2020).
- Anket sonucunda, bireylerin tek kullanımlık cerrahi maskeyi atmayıp tekrar tekrar kullandıkları ortaya çıkmıştır. Elde edilen bu sonuç literatür ile örtüşmemektedir (WHO, 2020). Bu bulguya göre katılımcıların maske kullanımına yönelik yanlış bir algı içerisinde oldukları yorumunda bulunulabilir. Bu söylemi destekler nitelikte, Türk Toraks Derneği (2020), cerrahi maskeler ve solunum maskelerinin tek kullanım olduğunu yalnızca solunum maskelerinin, cerrahi maskelere göre çok daha pahalı olması nedeniyle tekrar kullanma eğiliminin olabileceğini belirtmiştir.

• İstatistik sonuçlarına göre anket içinde yer alan madde 16 “Dışarıya çıkarken sadece kendimin değil tüm aile bireylerinin takmasını önemsiyorum” ($\bar{X}=4,53$) en yüksek aritmetik ortalamaya sahiptir. En düşük ortalamaya ise “Kendi dikiğim ya da dışarıdan satın aldığım maskeleri güzel görünsün diye süslüyorum.” ile madde 10’un ($\bar{X}=1,69$) sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca anket maddelerinin genel ortalaması ($\bar{X}=2,96$) “Ara sıra” yaparım düzeyindedir. Bu sonuca göre maske kullanımına yönelik oluşturulmaya çalışılan toplumsal bilincin hala tam olarak oluşmadığını söyleyebiliriz.

Özetle, katılımcıların maske kullanımını bir görsel kirlilik olarak görmedikleri, kendileri ve diğer aile bireylerini korumayı önemsedikleri için maske kullanmayı tercih eğilimlerinin yüksek olduğu, eğitim düzeyi, yaş ve ikamet edilen yer değişkenlerine göre maske kullanımına yönelik görüşlerin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Tarihin farklı dönemlerinde Dünya’da ortaya çıkan salgın hastalıkları insanoğlu yenmeyi başarmıştır. Günümüzde ortaya çıkan Covid-19 salgınına da gerek teknolojik imkânları kullanarak gerekse koruyucu ekipmanları kullanarak minimum seviyede atlatmanın mümkün olabileceğini söyleyebiliriz. Özellikle ileri düzey akıllı teknolojiler sayesinde, salgın hakkında kısa sürede bilgi edinilmiş ve maske takmak, el yıkamak ve sosyal izolasyon gibi basit yöntemlerle hastalığın yayılımını azaltmanın olası olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak bu ve buna benzer salgınlarda kişisel koruyucu önlemlerin ne denli önemli olduğu ve bu koruyucu önlemlerin artık hayatımızın bir parçası haline gelmesi gerektiği kaçınılmaz hale gelmiştir. Çünkü bireylerin salgın ile ilgili risk faktörlerini küçümsemeden bilimsel veriler ışığında gerekli tedbirleri uygulaması hem birey sağlığı, hem de toplum sağlığına olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Bu çalışma Gaziantep ili ile sınırlıdır. İleri çalışmalarda farklı coğrafi bölgelerden ve daha büyük katılımcı kitlelerinden veriler toplanabilir. Ayrıca maske kullanmama nedenleri üzerine daha derinlemesine çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Acar, E. (2020). Covid-19: Modern devletin dirilişi mi yoksa krizi mi?. *Birikim Dergisi*.<https://www.birikimdergisi.com/guncel/10081/covid-19-modern-devletin-dirilisi-mi-yoksa-krizi-mi>
- Akgül, Ö. (2020). Sars-CoV-2/Covid-19 pandemisi, Tıp Fakültesi Klinikleri, 3(1), 1-4. http://dx.doi.org/10.17932/IAU.TFK.2018.008/2020.301/tfk_v03i1001
- Alpago, H., & Oduncu Alpago, D. (2020). Koronavirüs salgınının sosyoekonomik sonuçları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 99-104. <http://dx.doi.org/10.21733/ibad.716444>
- Aslan, R. (2020). Tarihten günümüze epidemiler: pandemiler ve covid-19, *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8(85), 35-39.<http://dx.doi.org/>
- Balachandar, V., Mahalaxmi, I., Kaavya J., Vivekanandhan, G., Ajithkumar, S., Arul, N., Singaravelu, G., Senthil Kumar, N., & Mohana Devi, S., (2020). *European Review for Medical and Pharmacological Sciences*, 24, 3422-3425, http://dx.doi.org/10.26355/eurrev_202003_20713
- Bartoszo, J., Farooqi, M.A.M., & Alhazzani, W. (2020). Medical Masks vs N95 respirators for Preventing Covid-19 in Healthcare Workers: A systematic Review and Meta-Analysis of Randomized Trials, *Influenza and Other Respiratory Viruses*, 00, 1-9, <http://dx.doi.org/10.1111/irv.12745>.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Doğan, H. (2017). Vefayata mahsus vukuat ve toplum. *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(18), 597-616. <http://dx.doi.org/>
- Eikenberry, S.E., Mancuso, M., Iboi, E., Phan, T., Eikenberry, K., Kuang, Y., Kostelich, E., & Gumel, A.B. (2020). To mask or Not To Mask: Modelling the Potential for Face Mask Use by the General Public to Curtail the Covid-19 Pandemic, *Infectious Disease Modelling*, 5, 293-308, <http://dx.doi.org/10.1016/j.idm.2020.01.001>
- Fraenkel, J.R., & Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. NY: McGraw-Hill.
- Green, S.B., & Salkind, N.J. (2005). *Using SPSS for windows and macintosh: Analysing and understanding data* (Fourth Edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Greenhalgh, T., Schmid, M., Czypionka, T., Bassler, D., & Gruer, L., (2020). Face Masks for the Public During the Covid-19 Crisis, *BMJ Analysis*, 369, 1-14, <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.m1435>
- Gönüllü, A.R. (2008). Antalya'da salgın hastalıklar (1894-1922), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24(71), 445-484.
- Javid, B., Weekes, M., & Matheson, N. (2020), Covid-19: Should the Public Wear Face Masks?, *BMJ*, 369, 1-2, <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.m1442>
- Kaya, Ş., & Kıyılı, R. (2014). Antakya'da Ortaçağ'da meydana gelen doğal afet ve salgın hastalıklara bir bakış/contagious diseases and natural disasters that occurred in antioch in the Medieval Ages, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), 403-418.
- Kına, H., Özkan, S., İlhan, M.N., & Dikmen, U. (2020). COVID-19 epidemiyolojisi: pandemiden ne öğrendik,, *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 4, 29-36 <http://dx.doi.org/10.34084/bshr.715153>
- Lu, H., Stratton, C.W., & Tang, YW. Outbreak of pneumonia of unknown etiology in Wuhan, China: The mystery and the miracle. *J Med Virol.*, 92(4): 401-2
- Ma, Q., Shan, Hu., Zhang, H., Li, G., Yang, R., & Chen, J., (2020), Potential Utilities of Mask Wearing and Instant and Hygiene for fighting SARS-CoV-2. *Journal of Medical Virology*, 1-5, <http://dx.doi.org/10.1002/jmv.25805>
- Morga, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G.N., & Barrett, K.C. (2004). *SPSS for introductory statistics-use and interpretation*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Özdemir Deniz, P., & Evci Kiraz, E.D. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde şehir sağlığı çalışmaları, *Deneyisel, Biyoteknolojik, Klinik ve Stratejik, Sağlık Araştırmaları Derneği Dergisi*, 1, 147-151. <http://dx.doi.org/10.34084/bshr.726231>
- Özkan, S., Tüzün, H., Dikmen, A.U., & İlhan, M.N. (2020). Salgınlarda toplum davranışı ve sağlık okuryazarlığı, *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 1, 105-110. <http://dx.doi.org/10.34084/bshr.719139>
- Seçkin, Ç., & Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 142-153.
- Soysal, F., İşler, S.C., Peker, İ., Akca, G., Özmeriç, N., & Ünsal, B. (2020). COVID-19 pandemisinin diş hekimliği uygulamalarına etkisi, *Klinik Derg.*, 33(1), 5-14.

- Szarpak, L., Smereka, J., Filipiak, K.J., Ladny, J.R., & Jaguszewski, M., (2020). Cloth Masks Versus Medical Masks for COVID-19 Protection, *Cardiology Journal*, 27(2), 218–219 <http://dx.doi.org/10.5603/CJ.a2020.0054>
- Şimşek, K. (2020). Osmanlı Dönemi'nde Denizli'de salgın hastalıklar, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 163-176. <http://dx.doi.org/10.30794/pausbed.644266>
- Türk Toraks Derneği (2020). Maske çeşitleri ve kullanım özellikleri. <https://www.toraks.org.tr/halk/News.aspx?detail=5831>
- Yalçın, S. (2020). *Diş hekimliğinde yeni dönem covid-19 pandemisi ve alınacak önlemler*. Quintessence Publishing.
- Yücel, G. (2019). Malatya'da kolera salgını ve devletin müdahale çabaları (1892-1894)-Choleraepidemics in Malatya andstateinterventionefforts (1892-1894), *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 7(1), 108-121. <http://dx.doi.org/10.33715/inonusaglik.560022>
- WHO, (2020). Advice on theuse of masks in the community, during home care, and in health care settings in the context of COVID-19, WHO/2019-nCoV/IPC_Masks/2020.2.